

ЧЕРЕВКО В.Д., кандидат економічних наук, доцент,
Львівський національний аграрний університет,
НАКІСЬКО О.В., кандидат економічних наук, доцент,
РУДЕНКО С.В., кандидат економічних наук, викладач,
Харківський національний технічний університет
сільського господарства імені Петра Василенка

ТИПОЛОГІЯ ТА ІМПЛЕМЕНТАЦІЯ МЕТОДИЧНИХ ПІДХОДІВ ДО ОЦІНКИ ВИРОБНИЧОГО ПОТЕНЦІАЛУ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ

Черевко В.Д., Накісько О.В., Руденко С.В. Типологія та імплементація методичних підходів до оцінки виробничого потенціалу аграрних підприємств.

У статті систематизовані методичні підходи щодо здійснення економічної оцінки виробничого потенціалу аграрних підприємств. Виходячи із дослідження економічної сутності виробничого потенціалу та його місця в діяльності аграрних підприємств, запропоновано методичний підхід до його оцінки, який включає три етапи: оцінку ресурсного забезпечення (земельних, кадрових, матеріально-технічних, фінансових та інформаційних ресурсів), оцінку генерування виробничих можливостей (технологій та організації виробництва аграрного підприємства) та заключний етап – інтегральну оцінку розвитку виробничого потенціалу аграрного підприємства.

Ключові слова: потенціал аграрних підприємств, виробничий потенціал, оцінка виробничого потенціалу, оцінка виробничих можливостей, інтегральна оцінка розвитку виробничого потенціалу аграрних підприємств.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Сучасний стан розвитку аграрного сектору економіки, який характеризується динамічними структурними трансформаційними процесами та турбулентністю, потребує проведення глибоких економічних досліджень господарської діяльності суб'єктів галузі, які дадуть їм можливість досягти стійких конкурентних позицій на ринку та підвищити економічну ефективність основної діяльності. В даному контексті першочерговою системою характеристикою господарської діяльності аграрних підприємств виступає виробничий потенціал, який відображає можливості та ресурси для своєчасної адекватної реакції підприємства на умови і зміни існуючого та прогнозованого середовища його діяльності. Управління розвитком виробничого потенціалу неможливе без переведення даної категорії з абстрактної площини в площину конкретного показника, який може бути оцінений, передусім, економіко-статистичними методами.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. На сьогоднішній день проблеми та завдання наукових досліджень виробничого потенціалу аграрних підприємств перебувають у полі зору

широкого кола вчених економістів-аграрників, зокрема, значний внесок у розвиток питань оцінки виробничого потенціалу зробили В.Г. Андрійчук, О.І. Гуторов, Н.С. Краснокутська, О.О. Красноруцький, Л.О. Мармуль, О.І. Лугова, С.І. Плотницька, О.Д. Шафранов, І.О. Шарко, Я.Р. Ярема та інші науковці [1-8]. Варто також зазначити, що питання оцінки виробничого потенціалу вивчається науковцями, які досліджують інші сфери економіки – машинобудування, харчову промисловість, сферу послуг, але дані розробки мають досить обмежену можливість впровадження в аграрному секторі економіки, адже саме в ньому є неприпустимим заміна аграрними підприємствами землі, як головного засобу їх виробництва, ані працею, ані капіталом, що можливо у підприємствах інших галузей і враховується у дослідженнях оцінки їх виробничого потенціалу з урахуванням особливостей субституції ресурсів.

Вивчення існуючих вітчизняних та закордонних досліджень щодо методичного обґрунтування економічної оцінки виробничого потенціалу аграрних підприємств дає змогу стверджувати про відсутність однозначного системного підходу до оцінки виробничого потенціалу

на етапі його формування, мобілізації та реалізації в процесі господарської діяльності аграрних підприємств, що складає сутність окремого складного наукового завдання ідентифікації відповідних методичних підходів.

Формулювання цілей статті.

Головною метою даної статті є систематизація методичних основ здійснення економічної оцінки виробничого потенціалу аграрних підприємств, пошук єдностей та протиріч у прийомах оцінювання, а також обґрунтування раціональних методичних підходів, які враховують складності та особливості формування та використання інформаційної бази щодо управління можливостями та комбінаціями ресурсів в умовах конкретного суб'єкта економічних відносин в аграрному секторі.

Виклад основного матеріалу дослідження. Перш ніж переходити до дослідження методологічних основ економічної оцінки виробничого потенціалу аграрних підприємств необхідно обґрунтувати сутність категорії «виробничий потенціал аграрного підприємства», визначити структуру даного показника, його місце в господарській діяльності аграрних підприємств. Така потреба виникає через відсутність усталеності наукових позицій з цього питання, і, як результат, наявності значної кількості підходів до досліджень оцінки виробничого потенціалу в рамках різного розуміння його економічної сутності. Наразі, можна нарахувати досить багато підходів щодо розуміння сутності виробничого потенціалу аграрних підприємств, аналіз яких провадився нами раніше. Це дало нам змогу стверджувати, що виробничий потенціал аграрного підприємства є складною, багатогранною та багаторівневою системною характеристикою підприємства, яка ототожнює його можливості щодо отримання певних результатів своєї діяльності у визначених напрямках за рахунок певних організаційно-управлінських дій в процесі поєднання складових ресурсного потенціалу з технологіями, організацією та управлінням виробництвом в підприємстві [9, с. 221].

Характеризуючи місце виробничого потенціалу в системі господарської діяльності аграрного підприємства, також важливо зазначити, що трансформація виробничого потенціалу в економічний відбувається за залучення таких інструментів, як маркетингово-збутова діяльність підприємства та управління нею, за рахунок чого підприємство отримує та реалізує можливості здійснення комерційної діяльності з виробленою продукцією та завершує виробничо-комерційний цикл, повертаючи авансований у виробництво капітал в грошову форму.

Надана характеристика виробничого потенціалу аграрних підприємств є основою для формування методичних підходів до його економічної оцінки. Безперечно, виробничому потенціалу притаманна до певної міри абстрактність та складна структура, що накладає свій відбиток на застосування методів та методик його оцінки. Варто погодитися з Л. Мармуль та О. Луговою, які, досліджуючи економічний потенціал аграрних підприємств, відмічають, що багатовимірність, непорівнянність, специфічність окремих компонентів, взаємопереплетіння їх економічного змісту та функціональної спрямованості, численність кількісних і якісних показників, які характеризують економічний потенціал, безліч можливих варіантів, поєднання різних елементів ускладнюють зведення їх до одного інтегрального вимірника та визначення загального розміру економічного потенціалу [8, с. 26]. Хоча це твердження науковця стосувалося економічного потенціалу, але воно, безперечно, є актуальним і для виробничого потенціалу аграрних підприємств.

Ми виходимо з того, що виробничий потенціал підприємства формується у вигляді відкриття можливостей, які реалізуються або залишаються невикористаними в залежності від розвитку та дієвості механізму їх управління. Тим самим чітко виокремлюються два етапи – формування і реалізація виробничого потенціалу аграрних підприємств, і, як наслідок, постає питання щодо можливості оцінки виробничого потенціалу на кожному

з цих етапів.

Дослідження показали, що існуючі методичні підходи щодо оцінки виробничого потенціалу аграрних підприємств можна об'єднати в три групи.

Найбільш поширеними та універсальними є комбінації методів, що застосовуються в межах витратного підходу. Крім того, він є придатним до використання як на стадії планування тих чи інших проектів розвитку підприємства, які передбачають генерування нових можливостей, тобто на етапі формування виробничого потенціалу, так і на етапі його реалізації для поточної оцінки можливостей в ході реалізації стратегічних та тактичних рішень щодо здійснення основної діяльності та забезпечення економічного зростання товаровиробника. Методичною основою вказаного підходу є сукупність методів визначення витрат, пов'язаних з реалізацією проектів розвитку та здійснення поточної діяльності, а також імовірнісні методи оцінки очікуваних результатів реалізації вказаних проектів. За умови релевантної та повної інформаційної бази застосування цього підходу може давати надійні результати для використання при прийнятті відповідних управлінських рішень.

Порівняльний та результативний методичні підходи придатні до застосування лише на етапі реалізації потенціалу, адже передбачають наявність певних обраних стратегічних альтернатив розвитку та імплементацію відповідних стратегій. В основі застосування цих підходів лежать специфічні статистичні та імовірнісні методи оцінки ринкової вартості підприємства, сценарні методи стратегічного планування тощо. Застосування вказаних методів у різних комбінаціях потребує менш широкої та деталізованої інформаційної бази у порівнянні з методами витратного підходу, втім, надійність отриманих результатів для прийняття управлінських рішень, зазвичай, є меншою.

Єдність розглянутих підходів зумовлюється складністю оцінки такого об'єкта, як можливості розвитку або зростання підприємства, що зумовлює необхідність широкого застосування

імовірнісних та сценарних методів. На нашу думку, саме їх поєднання має стати основою будь-якого методичного підходу щодо оцінки виробничого потенціалу аграрних підприємств, адже будь-яка можливість є його основною компонентою, а реалізація чи не реалізація можливості підприємством залежить від низки суб'єктивних та об'єктивних, зовнішніх та внутрішніх факторів, а отже носить імовірнісний характер. Більш того, остаточний вибір напряму розвитку підприємства, а отже і його потенціалу, здійснюється власником та менеджментом підприємства, що додатково зумовлює суб'єктивний і, відповідно, також імовірнісний характер вибору того чи іншого сценарію. Останнє актуалізує застосування сценарних методів.

Важливою проблемою оцінки виробничого потенціалу підприємства, в даному випадку, є те, що може скластися ситуація, за якої, наприклад, підприємство має значні можливості, але, в той же час, вони можуть залишитися нереалізованими, що навантажує методику оцінки потенціалу на етапі формування, зокрема, робить необхідним врахування ризиків від цього.

Зважаючи на особливості сучасних умов здійснення діяльності основна проблема методології оцінки економічного потенціалу полягає не стільки у створенні нової комбінації методів в межах того чи іншого підходу, не в ідентифікації додаткових нових гібридних, інтегральних та комплексних підходів, а в обґрунтуванні процедур вибору в межах існуючих підходів найраціональнішої комбінації методів на основі критичного аналізу доступності інформаційної бази та ситуативного планування сценаріїв розвитку.

Усунення вказаних протиріч можливо за рахунок впровадження методичного підходу, який чітко розмежує дефініції «забезпечення виробничої діяльності», передусім, ресурсного та «виробничий потенціал». При цьому аналітичні дослідження ресурсного забезпечення дозволяють використовувати загальнонаукові та специфічні методи дослідження, які дають достовірні результати визначення показників наявності ресурсів, їх змін в динаміці тощо. В свою

чергу, оцінка технологій виробництва, його організації, здійснюється за допомогою менш точних методів з превалюванням експертних оцінок, порівнянь та співставлень, методу сценаріїв тощо.

Використання запропонованої на рис. 1 комбінації та послідовності оцінювання виробничого потенціалу є найбільш раціональним з огляду на доступність інформаційної бази подібних досліджень.

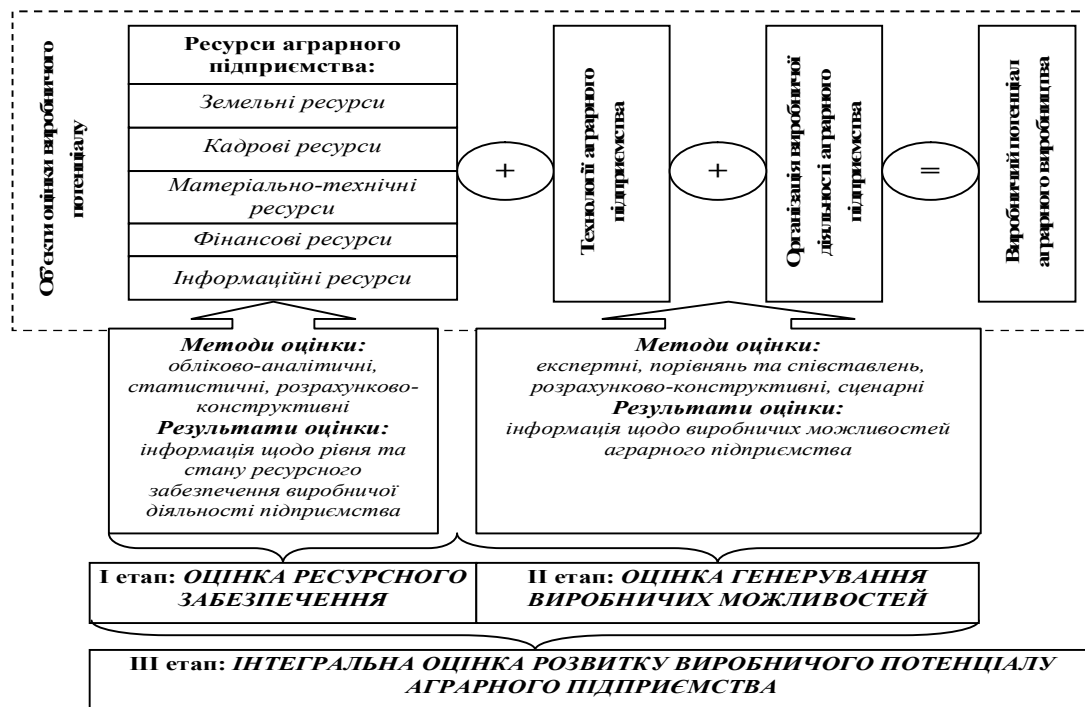

Рис. 1. Методичний підхід до економічної оцінки виробничого потенціалу аграрних підприємств

Слід зазначити, що оціночною характеристикою реалізації виробничого потенціалу є здатність до виробництва підприємством певних видів продукції в певних обсягах та за певного рівня якості. При цьому, важливо розуміти, що економічна оцінка будь-якого явища чи процесу реалізується на рівні підприємства лише за наявності адекватної її методиці інформаційної бази.

Висновок. В статті систематизовані методичні основи здійснення економічної

оцінки виробничого потенціалу аграрних підприємств. Опрацьований методичний підхід дозволяє уникнути більшості виявлених методичних протиріч за допомогою декомпозиції оцінок ресурсного забезпечення, технологій і організації виробництва, що визначає послідовність етапів оцінки виробничого потенціалу та дозволяє отримувати достовірні дані щодо можливостей розвитку виробничої діяльності аграрних підприємств.

Література.

1. Андрійчук В.Г. Ефективність діяльності аграрних підприємств: теорія, методика, аналіз: [монографія] / В.Г. Андрійчук. – К. : КНЕУ, 2005. – 292 с.
2. Гупорів О.І. Оцінка земель і ресурсного потенціалу в сільському господарстві: теоретичні та практичні підходи: [монографія] / О.І. Гупорів, І.О. Шарко / Харк. нац. аграр. ун-т ім. В.В. Докучаєва. – Харків : ХНАУ; Вид-во «Точка», 2012. – 256 с.
3. Краснокутська Н.С. Потенціал підприємства: формування та оцінка: [навчальний посібник] / Н.С. Краснокутська. – Х. : ХДУХТ, 2005. – 287 с.
4. Красноруцький О.О. Функціональні та інструментальні концепції в дослідженнях механізмів управління економічним потенціалом аграрних підприємств / О.О. Красноруцький, С.В. Руденко // Актуальні проблеми інноваційної економіки. – 2016. – № 2. – С. 5-10.

5. **Плотницька С.І.** Інструментарій ефективного управління внутрішніми ресурсами аграрних підприємств: [монографія] / **С.І. Плотницька.** – Харків : Видавництво ТОВ «Щедра садиба плюс», 2015. – 331 с.
6. **Шафранов А.** Оценка эффективности и потенциала сельскохозяйственного предприятия / **А. Шафранов** // АПК: экономика, управление. – 2006. – № 2. – С. 62-86.
7. **Ярема Я.Р.** Розвиток потенціалу підприємств агропромислового виробництва: [монографія] / **Я.Р. Ярема.** – Харків : Видавництво ТОВ «Щедра садиба плюс», 2015. – 256 с.
8. **Мармуль Л.** Методичні підходи до оцінки економічного потенціалу сільськогосподарських підприємств / **Л. Мармуль, О. Лугова** // Економіст. – 2012. – № 2. – С. 24-26.
9. **Руденко С.В.** Архітектура організаційно-економічного механізму управління розвитком виробничого потенціалу аграрних підприємств / **С.В. Руденко** // Вісник ХНАУ. – 2015. – № 5. – С. 220-227.
10. **Руденко С.В.** Виробничий потенціал аграрного підприємства: економічна сутність та роль у формуванні економічного потенціалу / **С.В. Руденко** // Вісник ХНТУСГ: Економічні науки. – Харків: ХНТУСГ. – 2016. – Вип. 172. – С. 175-181.

References.

1. **Andriychuk V.H.** (2005). *Efektynist diialnosti ahrarnykh pidpryemstv: teoriia, metodyka, analiz* [The effectiveness of the agricultural sectors and enterprises: the theory, methodology, analysis]. Kyiv: KNEU, p. 292 [in Ukrainian].
2. **Ghutorov O.I., and Sharko I.O.** (2012). *Otsinka zemel i resursnoho potentsialu v silskomu hospodarstvi: teoretychni ta praktychni pidkhody* [Estimation of lands and resource potential in an agriculture: theoretical and practical approaches]. Kharkiv: KhNAU; Vyd-vo «Tochka», p. 256 [in Ukrainian].
3. **Krasnokutska N.S.** (2005). *Potentsial pidpryemstva: formuvannia ta otsinka* [The potential of the company: development and evaluation]. Kyiv: Tsentr navchalnoi literatury, p. 287 [in Ukrainian].
4. **Krasnorutskyi O.O., and Rudenko S.V.** (2016). *Funktionalni ta instrumentalni kontseptsii v doslidzhenniakh mekhanizmiv upravlinnia ekonomichnym potentsialom ahrarnykh pidpryemstv* [Functional and instrumental conceptions in studies of economic potential management mechanisms of agricultural enterprises]. *Aktualni problemy innovatsiinoi ekonomiky – Actual problems of innovative economy*, No 2, pp. 5-10 [in Ukrainian].
5. **Plotnytska S.I.** (2015). *Instrumentarij efektyvnogho upravlinnja vnutrishnimy resursamy ahrarnykh pidpryemstv* [Toolkit of efficient control internal resources of the agrarian enterprises]. Kharkiv: Vydavnyctvo TOV «Shhedra sadyba pljus», p. 331 [in Ukrainian].
6. **Shafranov A.** (2006). *Ocenka efektyvnosti y potentsyala sel'skokhozjajstvennogho predpryatiya* [Estimate of efficiency and potential of an agricultural enterprise]. *APK: ekonomika, upravleniye – AIC: economy, management*, No 2, pp. 62-86. (In Russian).
7. **Jarema Ja.R.** (2015). *Rozvytok potentsialu pidpryemstv aghropromyslovogho vyrobnyctva* [Development of potential of the enterprises of agroindustrial manufacture]. Kharkiv: Vydavnyctvo TOV «Shhedra sadyba pljus», p. 256 [in Ukrainian].
8. **Marmul L., and Luhova O.** (2012). *Metodychni pidkhody do otsinky ekonomichnoho potentsialu silskohospodarskykh pidpryemstv* [Methodological approaches to economic potential's evaluation of the agricultural enterprises]. *Ekonomist – Economist*, No 2, pp. 24-26 [in Ukrainian].
9. **Rudenko S.V.** (2015). *Arkhitektura orhanizatsiino-ekonomichnoho mekhanizmu upravlinnia rozvytkom vyrobnychoho potentsialu ahrarnykh pidpryemstv* [Organizational and economic mechanism architecture of the producing potential development management of the agricultural enterprises]. *Visnyk KhNAU – KHNAU Bulletin*, No 5, pp. 220-227 [in Ukrainian].
10. **Rudenko S.V.** (2016). *Vyrobnychiy potentsial ahrarnogho pidpryemstva: ekonomichna sutnist ta rol u formuvanni ekonomichnoho potentsialu* [The production potential of the agricultural enterprises: economic nature and role in shaping the economic potential]. *Visnyk KhNTUSH – Journal of Kharkov National Technical University of Agriculture Petro Vasilenko*, Issue 172, pp. 175-181 (in Ukrainian).

Аннотація.

Черевко В.Д., Накисько А.В., Руденко С.В. Типология и имплементация методических подходов к оценке производственного потенциала аграрных предприятий.

В статье систематизированы методологические подходы осуществления экономической оценки производственного потенциала аграрных предприятий. Основываясь на исследованиях экономической сущности производственного потенциала и его места в деятельности аграрных предприятий, предложен методический подход к его оценке, который включает три этапа: оценку ресурсного обеспечения (земельных, кадровых, материально-технических, финансовых и информационных ресурсов), оценку генерирования производственных возможностей (технологий и организации производства аграрного предприятия) и заключительный этап – интегральную оценку развития производственного потенциала аграрного предприятия.

Ключевые слова: потенциал аграрных предприятий, производственный потенциал, оценка производственного потенциала, оценка производственных возможностей, интегральная оценка развития производственного потенциала аграрных предприятий.

Abstract.

Cherevko V.D., Nakisko O.V., Rudenko S.V. Typology and implementation of methodological approaches to the production potential assessment of agricultural enterprises.

The methodical approaches to the economic estimation of the production potential of the agricultural enterprises have been systematized in the article. Proceeding from research of the economic essence of the production potential and its place in activity of the agrarian enterprises have been suggested the methodical approach to its estimation. This methodical approach includes of three phases: estimation of security of the enterprise resources (lands, staff, material base, finance, information), estimation of generation of the production capacity (technology and organization of production of the agricultural enterprises) and the final stage is integral estimation of the development of the productive potential of the agricultural enterprises.

Key words: potential of the agricultural enterprises, production potential, estimation of the production potential, estimation of the production capacity, integral estimation of the development of the productive potential of the agricultural enterprises.

Стаття надійшла до редакції 15.03.2017 р.

Бібліографічний опис статті:

Черевко В.Д. Типологія та імплементація методичних підходів до оцінки виробничого потенціалу аграрних підприємств / В.Д. Черевко, О.В. Накисько, С.В. Руденко // Актуальні проблеми інноваційної економіки. – 2017. – № 1. – С. 28-33.

Cherevko V.D, Nakisko O.V., & Rudenko S.V. (2017). Typology and implementation of methodological approaches to the production potential assessment of agricultural enterprises. Actual problems of innovative economy, No 1, pp. 28-33.

